

Neregulētie procesuālie jautājumi Satversmes tiesas procesā

JĀNIS PRIEKULIS

LU Juridiskās fakultātes maģistrants,
ZAB "Cobalt" jaunākais jurists

Raksta mērķis ir aplūkot neregulētos procesuālos jautājumus Satversmes tiesas procesā, kas līdz šim tiesību doktrīnā nav tikuši pētīti, nolūkā rosināt viedokļu apmaiņu.

Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešais teikums nosaka, ka Satversmes tiesas likumā un Satversmes tiesas reglamentā neregulētus procesuālos jautājumus izlemj Satversmes tiesa. Šādi tas ir jau gandrīz piecpadsmit gadus, un šo gadu laikā caur neregulēto procesuālo jautājumu prizmu Satversmes tiesas procesā ir tikuši skatīti arī ļoti būtiski konstitucionālo tiesību jautājumi un pieņemti lēmumi, kas saistīti, piemēram, ar parakstīta starptautiskā līguma apstiprināšanas procedūras, tautas nobalsošanas un likuma darbības apturēšanu.¹ Tomēr nav iespējams apgalvot, ka šo gadu laikā tiesību doktrīna vai Satversmes tiesas prakse pilnībā būtu viesusi skaidrību par to, kas tad īsti ir uzskatāms par neregulētu procesuālo jautājumu un pēc kādas metodoloģijas Satversmes tiesai tie ir jāizlemj. Vēl jo vairāk neskaidrības rada minētās rakstveida tiesību normas patiesais pienums, ja reiz arī iepriekš Satversmes tiesai atbilstoši juridiskās obstrukcijas aizlieguma principam bija pienākums izlemt neregulētos procesuālos jautājumus, ciktāl tie bija uzskatāmi par likuma robiem. Tāpēc autors ar šo rakstu ir izvēlējies plašāk aplūkot neregulētos procesuālos jautājumus, kas līdz šim tiesību doktrīnā nav tikuši aplūkoti, cerībā par šo tematiku vairojot viedokļu apmaiņu.

1. Ieviešana Satversmes tiesas procesā

Neregulēto procesuālo jautājumu jēdziens Satversmes tiesas procesā tika ieviests ar 2000. gada 30. novembra grozījumiem Satversmes tiesas likumā.² Tāpat vienlaikus ar šiem grozījumiem rakstveidā tika nostiprinātas Satversmes tiesas tiesības izlemt neregulētos procesuālos jautājumus. Lai gan minētos grozījumus pieņēma Saeima, ar to saprotot formālo likumdevēju, galvenais iniciators un tātad arī materiālais likumdevējs to pieņemšanā bija pilnīgi cita institūcija – pati Satversmes tiesa. Proti, pirmās Saeimas arhīvā fiksētās ziņas par vēlmi ieviest neregulētos procesuālos jautājumus ir atrodamas tieši Satversmes tiesas sagatavotajos grozījumos Satversmes tiesas likumā, kuri 2000. gada 11. aprīlī tika iesniegti Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijā un Juridiskajā komisijā.³ Šajā sakarā jānorāda, ka maldīgs ir uzskats – par neregulēto procesuālo jautājumu galveno iniciatoru un tātad arī materiālo likumdevēju ir uzskatāma Eiropas Komisija par demokrātiju caur likuma spēku (turpmāk – Venēcijas komisija). Venēcijas komisija tikai ieteica neizstrādāt atsevišķu Satversmes tiesas procesa likumu, sadalot Satversmes tiesas procesam nepieciešamo procesuālo regulējumu starp Satversmes tiesas likumu un Satversmes tiesas reglamentu.⁴ Tā neieteica ieviest neregulētos procesuālos jautājumus un rakstveidā nostiprināt Satversmes tiesas tiesības minētos jautājumus izlemt. Lai gan autors neapšaubā, ka Satversmes tiesa ietekmējās arī no Venēcijas komisijas un ka neregulēto procesuālo jautājumu ieviešana ir saistīta arī ar sākotnēji paredzētā Satversmes tiesas procesa likuma neizstrādāšanu,⁵ par galveno šīs idejas virzītāju un līdz ar to materiālo likumdevēju ir atzistama tieši Satversmes tiesa.

Nepilnus trīs mēnešus pēc Satversmes tiesas sagatavotā likumprojekta iesniegšanas Saeimā Juridiskā komisija 2000. gada 14. jūnijā "oficiāli"⁶ iesniedza Saeimai likumprojektu par grozījumiem Satversmes tiesas likumā, neveicot nekādas izmaiņas neregulēto procesuālo jautājumu sakarā.⁷ Likumprojekta izskatīšanas laikā saistībā ar neregulētiem procesuāliem jautājumiem tika veikta tikai viena izmaiņa, kura kā priekšlikums parādījās tikai uz likumprojekta izskatīšanu trešajā lasījumā.⁸ Tā paredzēja, ka procesuālo termiņu skaitīšana un procesuālās sankcijas – naudas soda – izpilde nebūs neregulēts procesuāls jautājums, jo šiem procesuāliem jautājumiem būtu piemērojamas attiecīgās Civilprocesa likumā ietvertās normas. Kas attiecas uz iepriekšminēto grozījumu pieņemšanas gaitu, būtiski vēl norādīt, ka nevienā no lasījumiem vai Juridiskās komisijas sēdēm, kurās tika izskatīts šis likumprojekts, notika nekādas debātes par neregulētiem procesuāliem jautājumiem.⁹

Šādi neregulētie procesuālie jautājumi ar 2000. gada 30. novembra grozījumiem Satversmes tiesas likumā tika ieviesti Satversmes tiesas procesā.¹⁰ Tomēr ieviesti ne tajā pašā labākajā un labas likumdošanas principam atbilstošākā veidā, jo no neviena Saeimas arhīvā atrodamā dokumenta, tostarp Juridiskās komisijas sēžu protokoliem un minēto grozījumu anotācijas, nevar tikt objektīvi izsecināta likumdevēja vēsturiskā griba. Vienīgais, ko nepārprotami var izsecināt, ir tas, ka neregulēto procesuālo jautājumu ieviešana ir bijusi saistīta arī ar atsevišķa Satversmes tiesas procesa likuma neizstrādi, kas ir ticis norādīts iepriekšminēto grozījumu anotācijā.¹¹ Tādējādi vēsturiskās interpretācijas metodei, kuru juridisko metožu mācībā dēvē arī par tiesību normas mērķa subjektīvās noskaidrošanas metodi, Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešā teikuma iztulkošanai ir salīdzinoši maza praktiskā nozīme.¹²

Piebilstams, ka arī krietnu laiku pirms iepriekš aplūkotajiem grozījumiem Satversmes tiesas likumā, tika apsvērta iespēja, vai likumā būtu nosakāms tas, ko Satversmes tiesai darīt situācijās, kad tā sastopas ar kādu neregulētu procesuālo jautājumu. Šāds jautājums tika apsvērts gan 5. Saeimas laikā, kad notika pirmais neveiksmīgais Satversmes tiesas likuma pieņemšanas mēģinājums, gan 6. Saeimas laikā, kad bija nepieciešams lemt par iepriekšējā Saeimā nepabeigtā likumprojekta izskatīšanas turpināšanu. Proti, pirmais Satversmes tiesas likumprojekts, kas 1994. gada 4. aprīlī tika iesniegts 5. Saeimā,¹³ paredzēja, ka Satversmes tiesas likumā neregulētiem procesuāliem jautājumiem būtu piemērojamas Administratīvā procesa likuma un Civilprocesa kodeksa normas.¹⁴ Turklāt Civilprocesa kodeksa normas bija paredzēts izmantot tikai līdz brīdim, kad spēkā stāties Administratīvā procesa likums.¹⁵ Savukārt otrajā lasījumā apstiprinātā Satversmes tiesas likumprojekta redakcija

paredzēja tikai Civilprocesa kodeksa normu piemērošanu.¹⁶ Tomēr toreiz priekšvēlēšanu cīņas dēļ likumprojekts 5. Saeimas laikā trešajā lasījumā tā arī netika izskatīts un tāpēc netika pieņemts arī atsaukšanās uz Civilprocesa kodeksa normu piemērošanu.¹⁷

Savukārt, kad darbu pie Satversmes tiesas likumprojekta sāka jaunievēlētā 6. Saeima, tika pilnībā noraidīta iepriekšējās Saeimas laikā tapusī ideja par Civilprocesa kodeksa normu piemērošanu neregulētiem procesuāliem jautājumiem.¹⁸ Tā vietā tika pieņemts Satversmes tiesas likums tādā redakcijā,¹⁹ kas vairs nesaturēja nekādas rakstveida norādes par to, ko Satversmes tiesai darīt situācijās, sastopoties ar neregulētu procesuālu jautājumu. Galvenokārt šāda 6. Saeimas griba sakņojās apstākļi, ka bija iecerēts – Satversmes tiesas procesu līdzās Satversmes tiesas likumam regulēs atsevišķs Satversmes tiesas procesa likums.²⁰ Tomēr, kā tas arī vēlāk izrādījās, atsevišķs Satversmes tiesas procesa likums tā arī netika pieņemts, un tas bija arī viens no iemesliem, kāpēc ar 2000. gada 30. novembra grozījumiem Satversmes tiesas likumā tika ieviesti neregulētie procesuālie jautājumi, rakstveidā nostiprinot arī Satversmes tiesas tiesības minētos jautājumus izlemt.

2. Regulējums citu valstu konstitucionālo tiesu procesos

Ne visās valstīs likumdevējs konstitucionālo tiesu²¹ regulējošos normatīvos aktos ir uzskatījis par nepieciešamu rakstveidā noteikt konstitucionālai tiesai, ko darīt situācijās, kad tā saskaras ar tādu procesuālu jautājumu, kas nav rakstveidā noregulēts minētajos aktos. Piemēram, tas nav rakstveidā noteikts Lietuvā²² un Beļģijā.²³ Tomēr valstīs, kurās tas rakstveidā ar normatīvo aktu ir noteikts, tiek paredzēts, ka neregulētie procesuālie jautājumi tiek izlemti, piemērojot citu tiesu procesu regulējošās tiesību normas. Tātad tas ir līdzīgi tam, kā tas bija iecerēts 5. Saeimas laikā sagatavotajā Satversmes tiesas likumprojektā, kas neregulētiem procesuāliem jautājumiem paredzēja piemērot Administratīvā procesa likumā un Civilprocesa kodeksā ietvertās tiesību normas.²⁴ Piemēram, Čehijas,²⁵ Austrijas,²⁶ Polijas²⁷ un Rumānijas²⁸ konstitucionālās tiesas aktā ir noteikts, ka neregulētie procesuālie jautājumi tiek aizpildīti, piemērojot attiecīgās civilprocesu regulējošās tiesību normas, bet Slovēnijā,²⁹ Serbijā,³⁰ Horvātijā,³¹ Albānijā³² un Turcijā³³ šādos gadījumos piemēro citu tiesu procesu regulējošās tiesību normas. Slovākijā ir noteikts, ka neregulētiem procesuāliem jautājumiem piemēro attiecīgās Civilprocesa kodeksā vai Kriminālprocesa kodeksā ietvertās tiesību normas, nepasakot pat, kuru no kodeksiem attiecīgajā lietā piemērot.³⁴ Turklāt valstīs, kurās konstitucionālā tiesa izskata lietas par valsts amatpersonu impīčmenta tiesiskumu, nereti attiecīgajos normatīvajos aktos ir norādīts, ka lietu izskatīšanai tiek piemērotas arī Kriminālprocesa kodeksā ietvertās tiesību normas. Piemēram, tā tas ir Lihtenšteinā attiecībā uz lietām, kas saistītas ar ministru impīčmentu,³⁵ Vācijā attiecībā uz lietām, kas saistītas ar federālo vai zemes tiesu tiesnešu impīčmentu,³⁶ un Ungārijā attiecībā uz lietām, kas saistītas ar prezidenta impīčmentu. Turklāt Ungārijas konstitucionālās tiesas aktā ir noteikts arī tas, ka prezidenta impīčmenta procedūrai var tikt piemērotas arī Civilprocesa aktā ietvertās tiesību normas.³⁷ Tāpat Ungārijā saistībā ar dzimtas valodas lietošanu konstitucionālās tiesas procesā nepastāv atsevišķs regulējums, bet tiek piemērotas attiecīgās Civilprocesa aktā ietvertās tiesību normas.³⁸

Kas attiecas uz Vāciju, tad attiecībā uz tiesas sēžu apmeklēšanu, policijas tiesībām tiesā, tiesas sēžu valodu, apspriedēm un balsošanu papildus vēl tiek piemērotas atsevišķas likumā par tiesu uzbūvi ietvertās tiesību normas,³⁹ savukārt attiecībā uz liecinieku un ekspertu noklausīšanos tiek piemērotas attiecīgās Civilprocesa kodeksā vai Kriminālprocesa kodeksā ietvertās tiesību normas.⁴⁰ Igaunijā civilprocesu regulējošās tiesību normas tiek piemērotas pārstāvībai tiesas sēdē, termiņu skaitīšanai, pierādījumu nodrošināšanai, liecinieku izsaukšanai un to noklausīšanai, kā arī ekspertu izmaksu segšanai.⁴¹

No aplūkoto valstu piemēriem izriet: ja likumdevējs ir vēlējies normatīvos aktos rakstveidā norādīt, ko konstitucionālai tiesai darīt, sastopoties ar neregulētu procesuālu jautājumu, tajos rakstveidā ir ietverts pienākums piemērot citu tiesu procesu regulējošās tiesību normas – norādot konkrēti, kurā normatīvajā aktā ietvertās tiesību normas ir piemērojamas (piemēram, Čehijā un Austrijā), vai vispārīgi, ļaujot tiesai pašai izvēlēties piemērotāko tiesu procesu regulējošo normatīvo aktu (piemēram, Slovēnijā un Horvātijā). Tomēr nevienai no aplūkotajām konstitucionālajām tiesām likumdevējs normatīvā aktā nav rakstveidā noteicis vienkārši to, ka neregulētos procesuālos jautājumus izlemj pati konstitucionālā tiesa. Proti, nedodot nekādas norādes par neregulēto procesuālo jautājumu izlemšanu. Tādējādi salīdzinājumā ar iepriekš aplūkotajām konstitucionālajām tiesām likumdevējs normatīvi nav ierobežojis Satversmes tiesu (izņemot attiecībā uz termiņu skaitīšanu un naudas sodas izpildi) izraudzīties tās kompetencē nodoto lietu izskatīšanai nepieciešamo un nerakstīto procesuālo regulējumu, un tas Satversmes tiesai paver ievērojami plašāku rīcības brīvību. Tomēr, kā tas tiks pamatots šā raksta sestajā apakšnodalā, tik plaša rīcības brīvība vienlaikus arī ierobežo Satversmes tiesu attiecībā uz neregulēto procesuālo jautājumu izlemšanu.

3. Izlemšanas kārtība

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešajam teikumam neregulētie procesuālie jautājumi izlemjami, sanākot kopā visiem Satversmes tiesas tiesnešiem, kuru pilnvaras nav apturētas normatīvos aktos noteiktajā kārtībā. Šāds secinājums izriet arī no spēkā esošā Satversmes tiesas reglamenta 157. punkta, kurš papildus minētajam cita starpā paredz arī to, ka neregulētie procesuālie jautājumi izlemjami ar absolūto balsu vairākumu.⁴²

Kas attiecas uz absolūto balsu vairākumu, tad tas tiek skaitīts no visu Satversmes tiesas tiesnešu, kuru pilnvaras nav apturētas normatīvos aktos noteiktajā kārtībā, skaita. Piemēram, ja Satversmes tiesas sastāvā ir septiņi vai seši tiesneši, kuru pilnvaras normatīvos aktos noteiktā kārtībā nav tikušas apturētas, neregulētais procesuālais jautājums tiks uzskatīts par izlemtu, ja tiks savāktas četras balsis.

Tādējādi, kā redzams, kārtība neregulēto procesuālo jautājumu izlemšanai atbilstoši spēkā esošajam regulējumam neatšķiras no tās, kas paredzēta gadījumos, kad tiek piemēram, ievēlēts tiesas priekšsēdētājs vai Satversmes tiesas tiesnesis izdots kriminālvajāšanai. Tomēr Satversmes tiesas praksē ne vienmēr ir tikusi pilnībā ievērota Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešajā teikumā ietvertā prasība, ka neregulētie procesuālie jautājumi izlemjami pilnā tiesas sastāvā. Piemēram, ir atrodams tāds gadījums, kad neregulēts procesuālais jautājums ir ticis izlemts tikai trīs tiesnešu sastāvā.⁴³ Norādāms gan, ka tas bija pirms 2014. gada 13. februāra, tas ir, pirms spēkā stājās jaunais Satversmes tiesas reglaments, kura 157. punkts *expressis*

verbis paredz neregulēto procesuālo jautājumu izlemšanu pilnā tiesas sastāvā. Tādējādi praksē šādiem gadījumiem līdz ar jaunā Satversmes tiesas reglamenta spēkā stāšanās nevajadzētu atkārtoties.

Atbilstoši spēkā esošā Satversmes tiesas reglamenta 158. punktam neregulētos procesuālos jautājumus var izlemt trīs veidos: rīcības sēdē, uz vietas tiesas sēdē, ierakstot to protokolā vai noformējot atsevišķu procesuālu dokumentu, ja ir jānorāda izvērsti lēmuma motīvi, kā arī tiesas spriedumā vai lēmumā par tiesvedības izbeigšanu. Tādējādi ne vienmēr neregulētais procesuālais jautājums tiek izlemts rīcības sēdē. Tomēr minētā norma nav saprotama tādējādi, ka tā Satversmes tiesai piešķirtu neierobežotas tiesības izvēlēties, kurā no veidiem izlemt neregulēto procesuālo jautājumu. Tā ir sistēmiski interpretējama kopsakarā ar citām nerakstītajām un rakstītajām tiesību normām, tostarp Satversmes tiesas reglamenta 155. punktu un Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešo teikumu.

Kā jau iepriekš rakstā minēts, pamatprincips neregulēto procesuālo jautājumu izlemšanā atbilstoši Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešajam teikumam ir tāds, ka tos var izlemt tikai pilnā Satversmes tiesas sastāvā. Tas nozīmē, ka neregulētos procesuālos jautājumus nevar vienpersoniski izlemt tiesas priekšsēdētājs, pieteikumu izskatošā kolēģija (trīs tiesnešu sastāvā), lietu sagatavojošais tiesnesis vai trīs tiesneši, kuri izskata lietu un gatavo gala nolēmumu. Šādos gadījumos, sastopoties ar neregulēto procesuālo jautājumu, minētajām personām atbilstoši Satversmes tiesas reglamenta 155. punktam ir pienākums sasaukt rīcības sēdi.

Kas attiecas uz neregulētā procesuālā jautājuma izlemšanu uz vietas tiesas sēdē, tiesas spriedumā vai lēmumā par tiesvedības izbeigšanu, tad tas attiecas tikai uz tādiem gadījumiem, kad tiesas sēde norit vai spriedums vai lēmums par tiesvedības izbeigšanu tiek pieņemts pilnā Satversmes tiesas sastāvā.⁴⁴ Protī, ja tiesas sēde norit vai minētie lēmumi tiek pieņemti trīs tiesnešu sastāvā, vienīgais risinājums, kā izlemt neregulētos procesuālos jautājumus, ir rīcības sēdes sasaukšana. Citāda interpretācija būtu pretrunā ar Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešā teikuma un Satversmes tiesas reglamenta 155. punkta mērķi.

Iepriekšējie Satversmes tiesas reglamenti, tas ir, tie no 2001. gada 30. janvāra, kad Satversmes tiesas procesā tika ieviesti neregulētie procesuālie jautājumi, līdz 2014. gada 13. februārim, kad stājās spēkā jaunais Satversmes tiesas reglaments, praktiski nemaz nesaturēja neregulēto procesuālo jautājumu izlemšanas kārtību. Bija noteikts vienīgi tas, ka neregulētos procesuālos jautājumus izlemj tiesas sēdē vai rīcības sēdē, turklāt pēdējā tikai tādos, kas izlemjami pirms lietas izskatīšanas tiesas sēdē.⁴⁵ Detalizētāka regulējuma trūkums un ar to saistītās pretrunas atspoguļojās arī Satversmes tiesas praksē. Piemēram, pirms esošā Satversmes tiesas reglamenta spēkā stāšanās praksē atrodams gadījums, kad neregulētais procesuālais jautājums saistībā ar to, vai konstitucionālā sūdzība ir iesniegta, ievērojot sešu mēnešu termiņu, tika izlemts arī lēmumā par lietas ierosināšanu. Pat neskatoties uz to, ka neviena procesuālā tiesību norma šādu iespēju nepieļāva. Tas nozīmē, ka konkrētajā gadījumā trīs tiesnešu sastāvā pretēji Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešajam teikumam pēc būtības vispirms tika aizpildīts neregulētais procesuālais jautājums attiecībā uz to, ka neregulēto procesuālo jautājumu var izlemt arī lēmumā par lietas ierosināšanu, bet pēc tam – neregulētais procesuālais jautājums par termiņa ievērošanu.⁴⁶

4. Izlemšanas pienākuma iestāšanās priekšnoteikumi

Satversmes tiesai ir pienākums izlemt Satversmes tiesas likumā un Satversmes tiesas reglamentā neregulētus procesuālus jautājumus. Tādējādi Satversmes tiesai šis pienākums rodas ar divu kumulatīvu priekšnoteikumu iestāšanos: Satversmes tiesas reglamentā un Satversmes tiesas likumā attiecīgais jautājums nav regulēts un attiecīgais jautājums ir uzskatāms par procesuālu jautājumu. Šajā sakarā jāatgādina, ka tas, ja kāds procesuāls jautājums tiek atzīts par neregulētu procesuālu jautājumu Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešā teikuma izpratnē, tikai nozīmē Satversmes tiesas pienākumu to izlemt. Tas nenozīmē Satversmes tiesas pienākumu, piemēram, apmierināt pieteikuma iesniedzēja lūgumu, kas tiek izskatīts caur neregulēto procesuālo jautājumu prizmu. Piemēram, lai gan Satversmes tiesa tautas nobalsošanas apturēšanu atzina par neregulētu procesuālu jautājumu, tika atzīts, ka konkrētajā gadījumā apturēšana nav nepieciešama.⁴⁷ Tas pats tika nolemts attiecībā uz parakstītā starptautiskā līguma apstiprināšanas procedūras apturēšanu.⁴⁸ Šajā punktā tika aplūkota tikai neregulēto procesuālo jautājumu izlemšanas pienākuma iestāšanās, nevis metodoloģija, pēc kuras šie jautājumi būtu izlemjami.

Lai noteiktu to, kas Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešā teikuma izpratnē ir uzskatāms par Satversmes tiesas likumā un Satversmes tiesas reglamentā neregulētu procesuālu jautājumu, ir jāizmanto visas interpretācijas metodes.

Salīdzinoši vienkārši ir noteikt to, kas ir procesuāls jautājums. Processuāls jautājums Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešā teikuma izpratnē ir tāds jautājums, kas ir saistīts ar Satversmes tiesai pakļauto lietu izskatīšanas procesuālo kārtību.⁴⁹ Par tādu nav atzīstams jautājums, kas ir saistīts ar lietu izskatīšanu pēc būtības.⁵⁰ Piemēram, Satversmes tiesa savā praksē par procesuāliem jautājumiem ir atzinusi jautājumus, kas saistīti ar pagaidu līdzekļu piemērošanu (parakstīta starptautiskā līguma apstiprināšanas procedūras, tautas nobalsošanas un likuma darbības apturēšana),⁵¹ konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņa ievērošanas noteikšanu,⁵² lietu sagatavojošā tiesneša tiesībām pagarināt atbildes raksta iesniegšanu,⁵³ tiesas sēdes pārceļšanu uz citu datumu,⁵⁴ lietas sagatavošanas apturēšanu,⁵⁵ rakstveida procesa tiesas sēdes apturēšanu un tiesas sēdes nozīmēšanu mutvārdu procesā,⁵⁶ kļūdas labošanu Satversmes tiesas spriedumā⁵⁷ un pat blakus lēmuma pieņemšanu.⁵⁸

Savukārt tas, kāds procesuāls jautājums Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešā teikuma izpratnē ir uzskatāms par Satversmes tiesas likumā un Satversmes tiesas reglamentā neregulētu procesuālu jautājumu, nepārprotami sagādā lielākas grūtības. Gramatiski interpretējot minēto tiesību normu, varētu secināt, ka ikviens procesuāls jautājums, kas nav regulēts Satversmes tiesas likumā un Satversmes tiesas reglamentā, būtu atzīstams par neregulētu procesuālo jautājumu, un Satversmes tiesai to būtu pienākums izlemt. Tomēr gramatiskā interpretācijas metode ir tikai pirmā no interpretācijas metodēm, un ar to nevar noteikt tiesību normas teksta patieso nozīmi un jēgu. Ir jāizmanto arī citas interpretācijas metodes. Ja atzītu iepriekšminēto interpretāciju par pareizu, tad tas ievērojami apgrūtinātu Satversmes tiesas darbu un kavētu Satversmes tiesu tās pamatfunkcijas izpildē – konstitucionālā taisnīguma nodrošināšanā. Tādējādi neregulēto procesuālo jautājumu jēdziens un to izlemšanas pienākums ir interpretējams šaurāk. Šobrīd gan nav iespējams sniegt viennozīmīgu atbildi uz to, cik šauri ir jāinterpretē neregulēto procesuālo jautājumu jēdziens. Tas pēc būtības ir atkarīgs no pašas Satversmes tiesas, kurai prakse šajā

jautājumā praktiski neeksistē. Tomēr, autora ieskatā, neregulētais procesuālais jautājuma jēdziens nevar tikt interpretēts tik šauri, ka konstitucionālās sūdzības iesniedzējiem tiktu liegta iespēja panākt efektīvu savu pamattiesību aizsardzību.

Līdzšinējā Satversmes tiesas praksē autors ir atradis tikai vienu lēmumu, kurā Satversmes tiesa pēc būtības ir atzinusi, ka neregulēto procesuālo jautājumu jēdziens ir interpretējams šaurāk.⁵⁹ Tajā tika atzīts, ka konstitucionālās sūdzības iesniedzēju lūgums apturēt apstrīdēto tiesību normu darbību nav atzīstams par neregulētu procesuālo jautājumu, jo likumdevējs bez sprieduma izpildes apturēšanas nav paredzējis citus pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļus.⁶⁰ Tas nozīmē, ka Satversmes tiesa par neregulētiem procesuāliem jautājumiem pēc būtības neatzīst tādus procesuālus jautājumus, par kuriem likumdevējs ir paredzējis kaut kādu procesuālu regulējumu. Autors pilnībā pievienojas Satversmes tiesas uzsāktai praksei, ka neregulēto procesuālo jautājumu jēdziens un līdz ar to izlemšanas pienākums ir interpretējams šaurāk. Tomēr autors nevar piekrist veidam, kādā Satversmes tiesa veikusi Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešā teikuma interpretāciju. Ja tikai tā iemesla dēļ, ka likumdevējs ir kaut ko sācis regulēt, varētu tikt atzīts, ka attiecīgais jautājums nav atzīstams par neregulētu procesuālo jautājumu, Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešajam teikumam būtu salīdzinoši maz jēgas. Tāds arī nekad nav bijis minētās tiesību normas mērķis. Tās mērķis, kā tas tiks pamatots šā raksta turpinājumā, ir bijis ierobežot likumdevēja Satversmes 64. pantā noteiktās likumdošanas tiesības un noteikt, ka Satversmes tiesa pēc būtības turpmāk pati izraugās lietu izskatīšanai nepieciešamo procesuālo regulējumu, kas nepieciešams efektīvākai lietu izskatīšanai un līdz ar to pieteikuma iesniedzēju tiesību aizsardzībai. Tādēļ, autora ieskatā, par neregulētu procesuālo jautājumu nevar neatzīt tādu procesuālo jautājumu, kuru likumdevējs tieši nav neregulējis, bet ir paredzējis tikai ar to saistītu regulējumu. To sakot, arī konstitucionālo sūdzības iesniedzēju lūgums par apstrīdēto normu apturēšanu ir atzīstams par neregulētu procesuālo jautājumu, turklāt atsevišķos gadījumos arī pat pilnībā apmierināms, nononākot pretrunā ar varas dalīšanas principu, kuru nav jāautver dogmatiski un formāli.⁶¹ Varas dalīšanas princips, jo īpaši šādos gadījumos, ir ļoti elastīgs.

5. Juridiskā daba

Satversmes tiesai arī pirms neregulēto procesuālo jautājumu jēdziena ieviešanas Satversmes tiesas procesā atbilstoši juridiskās obstrukcijas aizlieguma principam bija pienākums izlemt neregulētos procesuālos jautājumus, ciktāl tie bija uzskatāmi par likuma robjiem. Tas nozīmē, ka iepriekš neregulēto procesuālo jautājumu aizpildīšana tika veikta tiesību tālākveidošanas metodes lietošanas ceļā.⁶² Tas liek uzdot jautājumu par to, vai arī šobrīd neregulētie procesuālie jautājumi tiek aizpildīti, lietojot tieši šādu metodi.

Lai to noteiktu, vispirms jānoskaidro Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešajā teikumā ietvertā neregulētā procesuālā jautājuma jēdziena un minēto jautājumu izlemšanas pienākuma juridiskā daba. Jo tiesību tālākveidošanas metode var tikt lietota tikai situācijās, kad ir konstatējams likuma robs. Savukārt, ja likuma robs nav konstatējams, attiecīgā tiesību piemērošanas metode nav atzīstama par tiesību tālākveidošanu.

Autora ieskatā, par neregulētā procesuālā jautājuma jēdziena un minēto jautājumu izlemšanas juridisko dabu var tikt izdalīti četri vērā ņemami varianti, kurus būtu jāapskata sīkāk, un tie ir šādi: (1) sākotnēji apzināts likuma robs (tiesību normu jaunrade); (2) formāls atzinums par Satversmes tiesas tiesībām radīt tiesnešu tiesību normas (tiesību normu jaunrade);⁶³ (3) pilnvarojums izdot ārējus normatīvos aktus (ārējo normatīvo aktu jaunrade); (4) pilnvarojums veikt kvazi ārējo normatīvo aktu jaunradi.

Pirmajam un otrajam variantam kopējs ir uzskats, ka Satversmes tiesa, lemjot par neregulētiem procesuāliem jautājumiem, lieto tiesību tālākveidošanas metodi, lai aizpildītu attiecīgi sākotnēji apzinātu vai atklātu likuma robu, un ka tās galaprodukts (tiesu nolēmums) satur tiesnešu tiesību normas tiktāl, ciktāl tas uzskatāms par judikatūru. Tomēr par īsti pareizu nevar uzskatīt secinājumu, ka neregulētu procesuālo jautājumu izlemšanas rezultātā tiek radītas tiesnešu tiesību normas, jo tas nonāk pretrunā ar tiesību doktrīnā attīstīto tiesnešu tiesību normu izstrādāšanas metodoloģiju. Tiesību doktrīnā ir atzīts, ka tiesnešu tiesību normas ir uzskatāmas par tiesneša tiesību sistēmā identificētām tiesību normām.⁶⁴ Lai tās tiktu identificētas, pirmkārt, ir jākonstatē visi nepieciešamie priekšnoteikumi, piemēram, likuma roba esamība, un, otrkārt, ir jāievēro noteikta kārtība – tiesnešu tiesību normas tiek radītas tikai kā tiesas primārā darba blakusprodukts.⁶⁵ Savukārt, ja tiek veikta darbība, kuras primārais mērķis ir tiesību normu radīšana, tad tā ir ārējo normatīvo aktu jaunrades funkcija un to veic likumdevējs vai likumdevēja pilnvarota institūcija.⁶⁶ Tāpat pastāv uzskats, ka tiesnešu tiesību normas no likumdevēja radītajām tiesību normām nošķir tas, ka tikai likumdevējs ir tiesīgs radīt tiesību normas, balstoties uz politiskiem apsvērumiem.⁶⁷

Tātad, ja, piemēram, tiesas priekšsēdētājs, izskatot iesniegtos dokumentus un norīkojot kolēģiju pieteikuma izskatīšanai, pieteikumu izskatošā kolēģija trīs tiesnešu sastāvā, lietu sagatavojošais tiesnesis vai kolēģija (trīs tiesnešu sastāvā), kura izskata lietu un gatavo galanolēmumu, sastopas ar neregulētu procesuālo jautājumu, tiek apturēts viss uzsāktais darbs un sasaukta rīcības sēde minētā jautājuma izlemšanai. Tiek apturētas tiesas pamatfunkcijas galvenais process un uzsākts neregulēto procesuālo jautājumu process, pirmajā plānā izvirzoties tieši tiesību normas pierakstīšanas jautājumam. Tātad tās pierakstīšana vairs nevar tikt uzskatīta par tiesas galvenās funkcijas īstenošanas rezultātā radušos blakusproduktu.⁶⁸ Turklāt vēl svarīgāk ir tas, ka iepriekšminētām personām ir saistošs rīcības sēdē izlemtais un tās nevar pašas atkāpties no izlemtā, lemjot citādi, bet arī tam ir nepieciešama rīcības sēdes sasaukšana. Ja tās būtu tiesnešu tiesību normas, tad pašam procesa virzītājam jābūt tiesībām no izlemtā atkāpties. Šajā sakarā ir vērojamas zināmas līdzības ar kādreizējiem Augstākās tiesas plēnuma lēmumiem.

⁶⁹ Tādējādi to nevarētu atzīt arī par tiesnešu tiesību normu jaunradi, savukārt pašu neregulēto procesuālo jautājumu jēdzienu par sākotnēji apzinātu likuma robu vai formālu atzinumu par Satversmes tiesas tiesībām radīt tiesnešu tiesību normas. Likuma robu aizpildīšanas rezultātā var rasties tiesnešu tiesību normas,⁷⁰ savukārt konkrētajā gadījumā tas, kas rodas, nav tiesnešu tiesību normas. Tomēr nevar tikt noliegts arī apstāklis, ka Satversmes tiesa, izlemjot neregulētus procesuālus jautājumus, rada (atrod) līdz šim vēl nepierakstītas tiesību normas.⁷¹ Vai tas norāda uz ārējo normatīvo aktu jaunradi?

Ārējo normatīvo aktu jaunrades rezultātā tiek radīts ārējs normatīvs akts. Par ārējiem normatīviem aktiem vispārīgi ir uzskatāmi tādi tiesību akti, kas satur tiesību normas, izņemot tādus tiesību aktus, kuros ietvertas tiesnešu tiesību normas – tiesu nolēmumus, kas veido judikatūru.⁷² Proti, ja rakstītais tiesību avots satur ārējās tiesību normas un tās nav tiesnešu radītas tiesību normas, tad šis avots lielākoties būs atzīstams par ārējo tiesību normatīvo aktu. Satversmes tiesas praksē līdz šim tikai viena veida tiesas nolēmumi – Augstākās tiesas plēnuma lēmumi – ir tikuši atzīti par ārējiem normatīviem aktiem.⁷³ Pēc

būtības rīcības sēdes lēmumi, ar kuriem tiek izlemti neregulētie procesuālie jautājumi, un lēmumi, kas tiek sagatavoti Satversmes tiesas reglamenta 158. punkta trešā apakšpunkta kārtībā, iepriekšminēto iemeslu dēļ arī būtu atzīstami par ārējiem normatīviem aktiem. Tomēr tajā pašā laikā par tādiem normatīviem aktiem, kuriem piemīt arī individuāla jeb tiesu nolēmuma kā piemērošanas akta pazīmes. Proti, izlemjot neregulētu procesuālo jautājumu, tās rezultātā radītā (atrastā) tiesību norma uzreiz tiek attiecināta uz konkrētu faktisko situāciju. Tātad minētie akti nevar tikt atzīti par klasiskiem ārējiem normatīviem aktiem, bet gan par *sui generis* ārējiem normatīviem aktiem. Tie tiek pieņemti, realizējot kvazi ārējo normatīvo aktu jaunrades funkciju,⁷⁴ jo procesa noslēguma akts uzreiz var tikt piemērots konkrētai faktiskai situācijai. Minētos aktus nevar atzīt par tiesu nolēmumiem, jo tajos ietvertās radītās (atrastās) tiesību normas nevar tikt uzskatītas par tiesnešu tiesību normām.

6. Ietekme uz tiesisko sistēmu un ar to saistītie Satversmes tiesas pienākumi

Satversmes tiesu tiesību telpā jau šobrīd bieži vien dēvē par negatīvo likumdevēju. Tomēr iepriekšējā punktā aplūkotais norāda uz ko vēl ievērojamāku. Proti, tā ir tiesas un likumdevēja funkciju saplūšana, izveidojot institūciju, kas realizē ne tikai tiesu varas funkcijas, bet arī kvazi ārējo normatīvo aktu funkcijas.⁷⁵ Tas savukārt norāda, ka tiesiskajā sistēmā sāk parādīties lēģisprudences atziņas, kuras kritizē tradicionālo uzskatu par striktu normatīvo aktu radīšanas un tiesu spriešanas funkciju nošķiršanu, jo tiesa tikpat labi kā likumdevējs, kurš var realizēt kvazitīvas funkcijas, var realizēt arī kvazi ārējo normatīvo aktu jaunrades funkcijas. To labi pierāda iepriekš rakstā aplūkotais neregulēto procesuālo jautājumu process. Ne velti, atbilstoši Oskara Bulova uzskatiem spēkā esošās tiesības rodas no likumdevēja un tiesas savstarpējās sadarbības.⁷⁶ Minētais, protams, neatbilst Ronaldā Dvorkina vai Neila Makkormika izteiktajai atziņai, ka tiesnešu darbības sfērai ir zināmas robežas un tā ir taisnīgas tiesas spriešana saskaņā ar spēkā esošām tiesībām.⁷⁷ Tomēr likumdevēja funkciju un tiesu varas funkciju saplūšana ir mūsdienīgas demokrātiskās valsts precedents, un tas liek pamatus arī vēl būtiskākam jautājumam – par politikas un tiesību jautājuma nošķiršanu, kuri šobrīd valdošajā doktrīnā uzskatāmi par strikti nošķiramiem jautājumiem,⁷⁸ lai gan ir jaušamas vēsmas arī šāda uzskata noliegšanai.

Līdz ar neregulēto procesuālo jautājumu ieviešanu Satversmes tiesas procesā likumdevējs pats veica arī savas Satversmes 64. pantā noteiktās likumdošanas varas kompetences ierobežošanu, atstājot neregulēto procesuālo jautājumu atrisināšanu pašas Satversmes tiesas kompetencē. Tikai nepieciešamības gadījumā likumdevējs ir paredzējis attēlot Satversmes tiesas likumā Satversmes tiesas rasto neregulēto procesuālo jautājumu risinājumus vai izņēmuma gadījumos – to grozījumus. Minētais ir izsecināms ne vien no tā, ka Satversmes tiesas rīcības sēdes lēmumi, ar kuriem tiek izlemti neregulētie procesuālie jautājumi, vai lēmumi, kas tiek sagatavoti Satversmes tiesas reglamenta 158. punkta trešā apakšpunkta kārtībā, ir atzīstami par īpašiem ārējiem normatīviem aktiem, bet arī no tā, ka Satversmes tiesas likums attiecībā uz lietu izskatīšanas procesuālo kārtību pēc neregulēto procesuālo jautājumu radīšanas tikpat kā nemaz nav grozīts vai grozījumi ir bijuši salīdzinoši nelieli.⁷⁹ Turklāt viens no gadījumiem, kad likumdevējs saskatīja nepieciešamību grozīt Satversmes tiesas likumu, bija saistīts ar jau Satversmes tiesas rīcības sēdē izlemto neregulēto procesuālo jautājumu par lietu sagatavojošā tiesneša tiesībām pagarināt atbildes raksta iesniegšanu.⁸⁰ Tomēr vienlaikus, dodot iespēju Satversmes tiesai rast ideālu un pilnīgu taisnīgumu,⁸¹ likumdevējs uzvēla Satversmes tiesai arī milzu atbildību. Satversmes tiesai ir uzlikts pienākums gādāt, lai neregulēto procesuālo jautājumu izlemšanā jo īpaši netiktu pārkāpts tiesiskās noteiktības princips.⁸² Gintas Sniedzītes vārdiem runājot, Satversmes tiesai ir uzticēts pienākums ar noteiktas juridiskās tehnikas palīdzību novērst ļaunumu, kas tiek dēvēts arī par tiesisko nenoteiktību.

Atbilstoši tiesiskās noteiktības principam ikvienam ir jābūt iespējai uzzināt spēkā esošo tiesību normu saturu, lai attiecīgi plānotu savu rīcību.⁸⁴ Citiem vārdiem sakot, tas garantē paredzamu vidi un noteic, ka personai ir jābūt spējīgai droši plānot savu dzīvi, apzinoties savas rīcības juridiskās sekas.⁸⁵

Lai tiktu uzskatīts, ka Satversmes tiesa nodrošina tiesiskās noteiktības principu, lēmumiem (plašākā nozīmē), ar kuriem tiek izlemti neregulētie procesuālie jautājumi, jābūt publiski pieejamiem,⁸⁶ tiem ir jābūt vienveidīgiem⁸⁷ un līdzīgus gadījumus izspriedoši līdzīgi,⁸⁸ jāievēro iepriekš pieņemtie lēmumi un atkāpšanās no tiem īpaši jāpamato,⁸⁹ kā arī pēc neregulēto procesuālo jautājumu atrisināšanas jāpadara tas par "regulētu", kamēr Satversmes tiesas likums vai Satversmes tiesas reglaments ir uzskatāms par efektīvāku tiesiskās noteiktības nodrošinošo līdzekli.

Šobrīd ne Satversmes tiesas likumā, ne Satversmes tiesas reglamentā nav paredzēts pienākums publicēt ikvienu lēmumu, ar kuru tiek izlemts neregulēts procesuāls jautājums.⁹⁰ Minētais gan nav traucējis Satversmes tiesai salīdzinoši bieži šādu lēmumus arī publicēt un padarīt visiem zināmus, tomēr publicējami būtu visi lēmumi (plašākā nozīmē), ar kuriem tiek izlemti neregulētie procesuālie jautājumi. Uzteicama ir Satversmes tiesas iniciatīva, sākot ar 2014. gada 13. februāri, veidot neregulēto procesuālo jautājumu reģistru.⁹¹ Tomēr šis reģistrs būtu padarāms par publisku. Tas izriet ne vien no iepriekšminētā, bet arī no apstākļa, ka lēmumi (plašākā nozīmē), ar kuriem tiek izlemti neregulētie procesuālie jautājumi, ir viens no tiesību avotiem, kurā regulēta Satversmes tiesai pakļauto lietu izskatīšanas procesuālā kārtība. Ikvienai personai, kura nolēmusi tiesā vērsties ar pieteikumu, jau iepriekš ir jābūt zināmam tam, kā attiecīgais pieteikums tiks izskatīts. Tādējādi, ja likumdevējs ir paredzējis, ka šādos lēmumos (plašākā nozīmē), ar kuriem tiek izlemti neregulētie procesuālie jautājumi, tiek atspoguļota lietu izskatīšanas procesuālā kārtība, tiem ir jābūt publiski pieejamiem.

Kas attiecas uz neregulēto procesuālo jautājuma padarīšanu par "regulētu", Satversmes tiesai ir pienākums pēc neregulēto procesuālo jautājumu atklāšanas un atrisināšanas iestrādāt tā risinājumu Satversmes tiesas reglamentā, ja tas ir nebūtisks, vai veidot dialogu ar likumdevēju par nepieciešamību iestrādāt Satversmes tiesas likumā neietvertu būtisku procesuālo jautājumu, ja likumdevējs pēc attiecīgā lēmuma pieņemšanas pats laicīgi uz to nav reaģējis. Vispirms norādāms, ka likumdevējam *ex officio* pašam ir pienākums periodiski apsvērt, vai attiecīgais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs un vai tas nebūtu kādā veidā pilnveidojams.⁹² Proti, likumdevējam ir pienākums labot likumu vai veikt retrospektīvu tā novērtēšanu – jāspēj apzināties un pieņemt kritiku, ja ir konstatēti būtiski trūkumi pieņemtajā likumā.⁹³ Savukārt, ja likumdevējs šādu pienākumu nepilda, Satversmes tiesai ir pienākums to atgādināt, jo tiesiskā valstī ikvienai varai ir jākontrolē cita vara, lai pēc iespējas efektīvāk nodrošinātu personu pamattiesību ievērošanu un citu vispārējo tiesību principu īstenošanu.

Lietuvas konstitucionālā tiesa pat ir norādījusi, ka katrai valsts varas institūcijai ir pienākums pakārtot savu kompetenci atbilstoši personu tiesību un brīvību mērķim.⁹⁴ Tādējādi, ja atbilstoši personu tiesību un brīvību mērķim ir nepieciešama ar Satversmes tiesas lēmumiem (plašākā nozīmē) radītās tiesību normas ietveršana Satversmes tiesas likumā, Satversmes tiesai ir

pienākums veidot dialogu ar likumdevēju par minēto jautājumu. Šajā sakarā norādāms, ka sagatavojošā tiesneša tiesības nepieciešamības gadījumā pagarināt atbildes raksta iesniegšanu tika nostiprinātas Satversmes tiesas likumā tikai piecus gadus pēc tam, kad šo jautājumu Satversmes tiesa bija atrisinājusi. Tomēr tas, ka var tikt mainīts lietu izskatīšanas veids no rakstveida procesa uz mutvārdu procesa, tas vēl aizvien nav noregulēts. Šādu praksi, kad kāds neregulēts procesuāls jautājums tiek padarīts par regulētu, būtu jāturpina vēl efektīvāk.

Secinājumi

1. Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešajā teikumā ir ietverts unikāls pilnvarojums konstitucionālai tiesai veikt kvazi ārējo normatīvo tiesību aktu jaunradi.
2. Satversmes tiesas rīcības sēdes lēmumi, ar kuriem tiek izņemti neregulētie procesuālie jautājumi, un lēmumi, kas tiek sagatavoti Satversmes tiesas reglamenta 158. punkta trešā apakšpunkta kārtībā, ir atzīstami par *sui generis* ārējiem normatīviem aktiem.
3. Ar Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešo teikumu likumdevējs ir ierobežojis savu Satversmes 64. pantā noteikto likumdošanas varas kompetenci un padarījis Satversmes tiesu par galveno likumdevēju attiecībā uz lietu izskatīšanas procesuālās kārtības noteikšanu tik ilgi, kamēr, likumdevēja ieskatā, Satversmes tiesas radītās tiesību normas būs taisnīgas un vispārējiem tiesību principiem atbilstošas.
4. Likumdevējs savas likumdošanas varas tiesības attiecībā uz Satversmes tiesai pakļauto lietu izskatīšanas procesuālās kārtības noteikšanu īsteno pasīvi.
5. Lēmumi (plašākā) nozīmē, ar kuriem tiek izņemti neregulētie procesuālie jautājumi, ir atzīstami par tiesību avotu, no kura var uzzināt Satversmes tiesai pakļauto lietu izskatīšanas procesuālo kārtību.
6. Satversmes tiesai ir pienākums padarīt publiski pieejamu ikvienu lēmumu (plašākā nozīmē), ar kuru tiek izņemts neregulēts procesuāls jautājums.
7. Satversmes tiesai ir pienākums pēc neregulēta procesuāla jautājuma atrisināšanas, tā risinājumu atkarībā no būtiskuma ietvert Satversmes tiesas reglamentā vai veidot dialogu ar likumdevēju par tā ietveršanu Satversmes tiesas likumā.
8. Neregulētie procesuālie jautājumi izlemjami kopā visiem Satversmes tiesas tiesnešiem, kuru pilnvaras nav apturētas normatīvos aktos noteiktajā kārtībā.
9. Neregulētā procesuālā jautājuma jēdziens interpretējams tā, lai netiktu liegta iespēja konstitucionālās sūdzības iesniedzējam panākt efektīvu savu pamattiesību aizsardzību.
10. Konstitucionālo sūdzību iesniedzēju lūgums par apstrīdēto tiesību normu apturēšanu ir atzīstams par neregulētu procesuālu jautājumu. ■

RAKSTA ATSAUCES / 94

1. Satversmes tiesas 2007. gada 10. maija lēmums lietā Nr. 2007-10-0102. Latvijas Vēstnesis, 15.05.2007., Nr. 77 (3653); 2012. gada 20. janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2012-03-01. Latvijas Vēstnesis, 24.01.2012., Nr. 13 (4616); 2015. gada 4. februāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2015-03-01. Latvijas Vēstnesis, 06.02.2015., Nr. 26 (5344).
2. Saeimas 2000. gada 30. novembra grozījumi Satversmes tiesas likumā, 17. punkts. Latvijas Vēstnesis, 20.12.2000., Nr. 460/464 (2371/2375). Minētie grozījumi stājās spēkā 2001. gada 1. janvārī. Kas attiecas uz neregulēto procesuālo jautājumu izcelsmi, tad, autora ieskatā, tie ir tikuši aizgūti no parlamentārajām tradīcijām, konkrētāk, no Saeimas kārtības rullja 23. un 190. punkta. Minētās tiesību normas nosaka, ka Prezidijs sazinā ar Frakciju padomi kārtā ar Saeimas kārtības rulli un Saeimas lēmumiem nenoskaidrotus jautājumus. Šādu tēzi autors izvirza tāpēc, ka viens no 2000. gada 11. aprīļa likumprojekta par grozījumiem Satversmes tiesas likumā autoriem bija Aivars Endziņš, kurš iepriekš Saeimā ir bijis arī Juridiskā biroja vadītājs, kā arī tāpēc, ka nevienā no citiem tiesu procesu regulējošiem ārējiem normatīviem aktiem Latvijā un rakstā aplūkoto citu valstu konstitucionālo tiesu regulējošajos normatīvajos aktos nav atrodams līdzīgs regulējums.
3. Satversmes tiesas 2000. gada 4. aprīlī sagatavotais likumprojekts "Grozījumi Satversmes tiesas likumā", 16. punkts. Latvijas Vēstnesis, 18.05.2000., Nr. 178/179 (2089/2090). Likumprojekta 16. punkts: "Izteikt 26. panta tekstu šādā redakcijā: "(1) Lietu izskatīšanas procesuālo kārtību nosaka šis likums un Satversmes tiesas reglaments. Likumā un Satversmes tiesas reglamentā neregulētus procesuālos jautājumus izlemj Satversmes tiesa. (2) Lietas dalībniekiem, izņemot juridisko personu pārstāvjus, kuri neprot tiesvedības valodu, ir tiesības izmantot tulka pakalpojumus. Izdevumus par tulka pakalpojumiem sedz attiecīgais lietas dalībnieks."
4. Venēcijas komisijas 2000. gada 7. februāra komentāri par iecerētajiem grozījumiem Satversmes tiesas likumā. Pieejami: www.venice.coe.int [aplūkoti 07.08.2015.].
5. Anotācija par 1994. gada 14. februāra Latvijas Republikas Satversmes tiesas likumprojektu, Nr. 299, 4. lpp. Pieejama Saeimas arhīvā. Tur norādīts: "Vienlaikus ierosināts neizstrādāt sākotnēji paredzēto Satversmes tiesas procesa likumu, nosakot, ka lietu izskatīšanas procesuālo kārtību nosaka Satversmes tiesas likums un Satversmes tiesas reglaments, bet likumā un Reglamentā neregulētus procesuālos jautājumus izlemj Satversmes tiesa."
6. Oficiāli tāpēc, ka atbilstoši Saeimas kārtības rullja 79. panta pirmajai daļai redakcija, kas bija spēkā uz 2000. gada 11. aprīli, likumprojekts Saeimā varēja iesniegt Valsts prezidents, Ministru kabinets, Saeimas komisijas, ne mazāk kā pieci deputāti vai viena desmitā daļa vēlētāju. Jāsaka gan, ka identiska minētās likuma normas redakcija ir spēkā arī šobrīd.
7. Saeimas Juridiskās komisijas 2000. gada 14. jūnijā iesniegtais likumprojekts Nr. 591 "Grozījumi Satversmes tiesas likumā", 16. punkts. Pieejams: www.saeima.lv [aplūkots 07.08.2015.]. Juridiskā komisija likumprojektu par grozījumiem Satversmes tiesas likumā sagatavoja, pamatojoties uz Satversmes tiesas sagatavoto likumprojektu.
8. Saeimas Juridiskās komisijas 2000. gada 14. jūnijā iesniegtais likumprojekts Nr. 591 "Grozījumi Satversmes tiesas likumā" trešajam lasījumam, 17.

priekšlikums. Pieejams: www.saeima.lv [aplūkots 07.08.2015.].

9. Saeimas Juridiskās komisijas 2000. gada 14. jūnijā iesniegtā likumprojekta Nr. 591 "Grozījumi Satversmes tiesas likumā" pirmā, otrā un trešā lasījuma stenogramma. Latvijas Vēstnesis, 22.06.2000., Nr. 236/239 (2147/2150), 05.10.2000., Nr. 348/349 (2259/2260), 07.12.2000., Nr. 442/445 (2353/2356). Juridiskās komisijas sēžu protokoli pieejami Saeimas arhīvā, piemēram, sk. Latvijas Republikas 7. Saeimas 2000. gada 13. septembra Juridiskās komisijas sēdes protokolu Nr. 166.
10. Saeimas 2000. gada 30. novembra grozījumi Satversmes tiesas likumā, 17. punkts. Latvijas Vēstnesis, 20.12.2000., Nr. 460/464 (2371/2375).
11. Anotācija par 1994. gada 14. februāra Latvijas Republikas Satversmes tiesas likumprojektu, Nr. 299, 4. lpp. Pieejama Saeimas arhīvā.
12. Lai izdibinātu likumdevēja vēsturisko gribu, pēc būtības ir jāiepazīstas ar ikvienu dokumentu un viedokli, kas, pēc objektīviem apstākļiem raugoties, varētu būt saistīts tieši ar tādu un ne citāda likumdevēja lēmuma pieņemšanu. Neapšaubāmi, likumdevēja vēsturiskā griba sakņojas tā laika sociālos, ekonomiskos, politiskos un vēsturiskos apstākļos. Tomēr, ja nav neviena dokumentāra apliecinājuma, kas liecinātu, ka likumdevēju tiešām ietekmēja minētie apstākļi, tad var tikai subjektīvi pieņemt, vai un kā attiecīgais apstāklis ietekmējis likumdevēja vēsturisko gribu. Protī, pašu likumdevēja vēsturisko gribu šādā gadījumā var noteikti tikai subjektīvi, lai arī cik objektīvi necenstos to izdarīt. Par likumdevēja vēsturisko gribu un tās noteikšanas metodēm plašāk sk.: Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zvērināts advokāts Jānis Neimanis, 2004, 143. lpp.; Cipeliuss R. Par tiesisko apsvērumu racionālu strukturēšanu. Likums un Tiesības, 04.2000., 2. sējums, Nr. 4 (8), 111.–115. lpp.; Cipeliuss R. Tiesību būtība. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001, 75. lpp.; Melkīsis E. Tiesību normu iztulkošana. Grām.: Latvijas tiesiskās sistēmas ceļš uz demokrātisku tiesisku valsti. Rakstu krājums. Rīga: TNA, 2014, 235.–237. lpp.; Melkīsis E. Tiesību normu iztulkošana. Grām.: Latvijas tiesiskās sistēmas ceļš uz demokrātisku tiesisku valsti. Rakstu krājums. Rīga: TNA, 2014, 233. lpp.
13. Zīle Z.L. Tiesu varas robežas. Likums un Tiesības, 07.2001., 3. sējums, Nr. 7 (23), 199.–209. lpp.; 1994. gada 14. februāra Latvijas Republikas Satversmes tiesas likumprojekts Nr. 299. Pieejams Saeimas arhīvā; Anotācija par 1994. gada 14. februāra Latvijas Republikas Satversmes tiesas likumprojektu Nr. 299. Pieejama Saeimas arhīvā; Endziņš A. Satversmes tiesas process un prakse. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 1997, Nr. 1 (1), 3. lpp.; Par minētā likumprojekta būtību plašāk sk. anotāciju par 1994. gada 14. februāra Latvijas Republikas Satversmes tiesas likumprojektu Nr. 299. Pieejama Saeimas arhīvā.
14. Endziņš A. Satversmes tiesas process un prakse. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 1997, Nr. 1 (1), 3. lpp.
15. Saeimas 1994. gada 14. februāra Latvijas Republikas Satversmes tiesas likumprojekts Nr. 299, 25. un 49. pants. Pieejams Saeimas arhīvā.
16. Šādas izmaiņas tika veiktas galvenokārt divu iemeslu dēļ – Saeima vēl nebija pieņēmusi Administratīvā procesa likumu, un Venēcijas komisijas 1994. gada 2. septembra komentāros par pirmajā lasījumā pieņemto Satversmes tiesas likumprojektu norādīja, ka vairākās valstīs, piemēram, Austrijā, Portugālē un daļēji arī Polijā, atsaukšanās uz civilprocesu regulējošām normām bija ierasta prakse. Par Venēcijas komisijas komentāru plašāk sk. Venēcijas komisijas 2000. gada 7. februāra komentārus par iecerētajiem grozījumiem Satversmes tiesas likumā. Pieejami: www.venice.coe.int [aplūkoti 07.08.2015.]. Aivars Endziņš 1995. gada 9. marta sēdē norādīja, ka civilprocesa normas jāiestrādā tāpēc, ka nepastāvot ne Administratīvā procesa likums, ne Administratīvā procesa kodekss. Tāpat tika norādīts, ka pārskatīt varēšot tikai tad, kad Saeima būs pieņēmusi attiecīgu likumu šajā sfērā. Plašāk sk. Latvijas Republikas 5. Saeimas 1995. gada 9. marta sēdes stenogrammu. Pieejama: www.saeima.lv [aplūkota 30.05.2015.].
17. Endziņš A. Satversmes tiesas process un prakse. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 1997, Nr. 1 (1), 3. lpp.; Endziņš A. Satversmes tiesas process un prakse Latvijas pieredze un vajadzības. Latvijas Vēstnesis, 08.07.1997., Nr. 175/177 (890/892).
18. 1996. gada 18. janvāra Latvijas Republikas Satversmes tiesas likumprojekts Nr. 10, 29. pants. Par to, ka 1996. gada 22. janvārī minētais likumprojekts tika nodots komisijām un Juridiskā komisija noteikta par galveno, sk. Saeimas prezidija 1996. gada 22. janvāra atzinumu par likumprojektu "Satversmes tiesas likums". Pieejams Saeimas arhīvā.
19. Satversmes tiesas likums. Latvijas Vēstnesis, 14.06.1996., Nr. 103 (588).
20. No 1996. gada 28. jūnija līdz 2001. gada 1. janvārim Satversmes tiesas likuma 26. pantā bija noteikts, ka lietu izskatīšanas procesuālo kārtību līdzās Satversmes tiesas likumam regulē arī Satversmes tiesas procesa likums.
21. Ar jēdzienu "konstitucionālā tiesa" tiek saprasti arī departamenti pie Augstākām tiesām un īpašās padomes, kas ir, piemēram, Slovākijā.
22. Law on the Constitutional Court of the Republic of Lithuania. Available: www.codices.coe.int.
23. Special act of 6 January 1989 on the Constitutional Court. Available: www.codices.coe.int.
24. Par to plašāk skatīt šā raksta pirmo punktu.
25. Czech Republic Constitutional Court act, article 63. Available: www.codices.coe.int.
26. Austrian Constitutional Court act, article 35. Available: www.codices.coe.int.
27. Constitutional Tribunal act of Poland, article 20. Available: www.codices.coe.int.
28. Law on the Organisation and Operation of the Constitutional Court of Romania, article 14. Available: www.codices.coe.int.
29. Constitutional Court Act of Slovenia, article 6. Available: www.codices.coe.int.
30. Law on the Constitutional Court, article 8. Available: www.codices.coe.int.
31. Constitutional act on the Constitutional Court of Croatia, article 34. Available: www.codices.coe.int.
32. Law No. 8577 of 10 February 2000 on the Organisation and Functioning of the Constitutional Court of the Republic of Albania, article 1 (2). Available: www.codices.coe.int.
33. Turkish Code on establishment and Rules of Procedures of the Constitutional Court, article 49 (7). Available: www.codices.coe.int.
34. Law of the National Council of the Slovak Republic of January 20, 1993, article 31 (a). Available: www.codices.coe.int.
35. Lichtenstein Constitutional Court Law, article 30 (1). Available: www.codices.coe.int.
36. Law on the Federal Constitutional Court, article 61 (2). Available: www.codices.coe.int.
37. Hungarian Act CLI of 2011 on the Constitutional Court, article 35 (4). Available: www.codices.coe.int.
38. Ibid., article 67.
39. Law on the Federal Constitutional Court, article 17. Available: www.codices.coe.int.
40. Ibid., article 28 (1).
41. Estonian Constitutional Review Court Procedure Act, article 48, 50 (3), 63 (2). Available: www.codices.coe.int.

42. Satversmes tiesas reglaments, 157. punkts. Latvijas Vēstnesis, 12.02.2014., Nr. 31 (5090).
43. Neregulētais procesuālais jautājums bija saistīts ar to, vai gadījumā, kad sešu mēnešu konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš iekrīt brīvdienā, tas uzskatāms par ievērotu, ja konstitucionālā sūdzība tiek iesniegta pirmajā darba dienā. Lai atrisinātu minēto jautājumu, tiesa piemēroja Civilprocesa likuma 48. panta otro daļu, nosakot, ka termiņš ir ticis ievērots. Plašāk sk. Satversmes tiesas 2012. gada 28. februāra lēmuma par lietas ierosināšanu 5. punktu. Latvijas Vēstnesis, 01.03.2012., Nr. 35 (4638). Pilna versija pieejama Satversmes tiesas mājaslapā.
44. Pēc būtības spēkā esošais regulējums neliedz arī šādos gadījumos sasaukt rīcības sēdi, ja vien to uzskata par nepieciešamu un tas atbilst jo īpaši procesuālās ekonomijas principam.
45. Satversmes tiesas reglaments. Latvijas Vēstnesis, 24.04.1997., Nr. 103 (818); Satversmes tiesas reglaments. Latvijas Vēstnesis, 06.02.2001., Nr. 20 (2407). Iepriekš bija tikai divas lietas: "2. Satversmes tiesas likumā un Reglamentā neregulētus procesuālus jautājumus izlemj Satversmes tiesas sēdē vai rīcības sēdē. 59. Tiesas rīcības sēdē lemj par: [...] 5) Satversmes tiesas likumā un Reglamentā neregulētiem Satversmes tiesas procesa jautājumiem, kas izlemjami pirms lietas izskatīšanas tiesas sēdē."
46. Satversmes tiesas 2012. gada 28. februāra lēmuma par lietas ierosināšanu 5. punktu. Latvijas Vēstnesis, 01.03.2012., Nr. 35 (4638). Pilna versija pieejama Satversmes tiesas mājaslapā.
47. Satversmes tiesas 2012. gada 20. janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. 2012-03-01 4.-8. punkts. Latvijas Vēstnesis, 24.01.2012., Nr. 13 (4616).
48. Satversmes tiesas 2007. gada 10. maija lēmums lietā Nr. 2007-10-0102. Latvijas Vēstnesis, 15.05.2007., Nr. 77 (3653).
49. Interpretēts kopsakarā ar Satversmes tiesas likuma 26. panta virsrakstu "Lietu izskatīšanas procesuālā kārtība".
50. Satversmes tiesas 2015. gada 4. februāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. 2015-03-01 4. punkts. Latvijas Vēstnesis, 06.02.2015., Nr. 26 (5344).
51. Skatīt pirmo atsauci.
52. Satversmes tiesas 2012. gada 28. februāra lēmuma par lietas ierosināšanu 5. punkts. Latvijas Vēstnesis, 01.03.2012., Nr. 35 (4638). Pilna versija pieejama Satversmes tiesas mājaslapā.
53. Satversmes tiesas 2002. gada 22. novembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2002-19-04. Pieejams Satversmes tiesā.
54. Satversmes tiesas 2014. gada 3. decembra Satversmes tiesas lēmums lietā Nr. 2014-03-01. Pieejams Satversmes tiesā. Konkrētajā gadījumā caur neregulēto procesuālo jautājumu prizmu tika nolemts jautājums pārcelt tiesas sēdi uz citu datumu, ja lieta tiek skatīta pilnā sastāvā, ja kāds no tiesnešiem objektīvu iemeslu dēļ nevar ierasties uz tiesas sēdi un ja tiesnešu skaits paliek mazāks par pieciem tiesnešiem.
55. Satversmes tiesas 2002. gada 22. novembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2002-19-04. Pieejams Satversmes tiesā. Konkrētajā gadījumā caur neregulēto procesuālo jautājumu prizmu tika nolemts apturēt lietas sagatavošanu un pagarināt atbildes raksta iesniegšanas termiņu, lai tikko apstiprinātais Ministru kabinets, kura viedoklis atšķiras no iepriekšējā Ministru kabineta sastāva viedokļa, varētu veikt izmaiņas apstrīdētajā normā un lai varētu tikt izbeigta tiesvedība.
56. Satversmes tiesas rīcības sēdes 2003. gada 4. februāra lēmums lietā Nr. 2002-12-01. Pieejams Saeimas arhīvā. Salīdzināt ar Satversmes tiesas rīcības sēdes 2003. gada 9. decembra lēmumu lietā Nr. 2003-15-0106. Pieejams Saeimas arhīvā.
57. Satversmes tiesas 2006. gada 5. aprīļa lēmums par kļūdas labojumu 2006. gada 14. marta spriedumā lietā Nr. 2005-18-01. Latvijas Vēstnesis, 07.04.2006., Nr. 57 (3425).
58. Satversmes tiesas 2013. gada 7. oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2012-25-01. Pieejams Satversmes tiesā.
59. Ar to ir domāts šaurāk par gramatiskās interpretācijas metodes iegūto rezultātu, kurš, cita starpā, nekad nevar būt pietiekams.
60. Satversmes tiesas 2015. gada 4. februāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. 2015-03-01 7. punkts. Latvijas Vēstnesis, 06.02.2015., Nr. 26 (5344)
61. Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa un Slovēnijas konstitucionālā tiesa var apturēt ārējā normatīvā akta darbību. Par to plašāk sk.: Šķinķis M. Pagaidu neregulējums Satversmes tiesas procesā. Jurista Vārds, 31.01.2012., Nr. 5 (704). Kaut vai raugoties no tāda skatpunkta, kad tiesību norma vai ārējais normatīvais akts rada ievērojamus zaudējumus konstitucionālās sūdzības iesniedzējam, bet tās darbība netiek apturēta. Vēlāk tiek nolemts, ka attiecīgā norma vai akts ir atzīstams par antikonstitucionālu ar atpakaļejošu spēku, lai varētu pieprasīt zaudējumu atlīdzinājumu. Valstij rodas papildu izdevumi. Savukārt, ja noteiktos gadījumos konstitucionālai tiesai būtu tiesības apturēt tiesību normas vai akta darbību, tad valstij pat gadījumā, kad tas tiek atzīts par antikonstitucionālu, nāktos atbildēt par ievērojami mazāku zaudējumu apmēru. Šāda kārtība atbilstu valsts atbildības principam, un tā varētu būt līdzīga kā pagaidu noregulējuma piemērošana administratīvā procesā pēc prima facie prettiesiskuma.
62. Autora ieskatā, tiesību tālākveidošana tiek veikta arī sākotnēji apzināta likuma roba gadījumā, jo siloģisma ķēdē tiek veidota trešā premisa.
63. Šāds variants ir izvēlēts tāpēc, ka savulaik tika pat uzskatīts, ka pilnvarojums ir nepieciešams, lai tiktu radītas tiesnešu tiesības. Par to plašāk sk.: Sniedzīte G. Tiesnešu tiesības. Jēdziens un nozīme Latvijas tiesību avotu doktrīnā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 55. lpp.
64. Sniedzīte G. Tiesnešu tiesību jēdziens, evolūcija un nozīme Latvijas tiesību avotu doktrīnā: Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 2011, 15. lpp. Pieejams Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedrā.
65. Turpat, 190.–191. lpp.
66. Turpat, 226. lpp.
67. Turpat, 30. lpp.
68. Tas nav saprotams tādējādi, ka tikai tiesas atrod tiesību sistēmā eksistējošas tiesību normas. Arī likumdevēja uzdevums likumdošanas procesa kārtībā ir tās pierakstīt. Autors uzskata, ka gan tiesas, gan likumdevējs pieraksta tiesību sistēmā esošās nerakstītās tiesību normas.
69. Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra spriedums lietā Nr. 2002-06-01. Latvijas Vēstnesis, 05.02.2003., Nr. 19 (2784).
70. Par sākotnēji apzinātu (šķietamu likuma robu) plašāk sk.: Sniedzīte G. Tiesību normu iztulkošana praeter legem (II). Likums un Tiesības, 11.2005., 7. sējums, Nr. 11 (75), 351.–352. lpp.; Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zvērināts advokāts Jānis Neimanis, 2004, 177. lpp
71. Skatīt šā raksta ceturto punktu.
72. Protams, var pastāvēt arī tādi ārējie normatīvie akti, kas tikai pēc formas ir ārējie normatīvie akti. Proti, tādi, kas nesatur tiesību normas.
73. Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra spriedums lietā Nr. 2002-0601. Latvijas Vēstnesis, 05.02.2003., Nr. 19 (2784).
74. Kvazi ārējo normatīvo aktu jaunrades funkcija ir līdzīga normatīvo aktu jaunrades funkcijai, bet atsevišķas pazīmes tai ir citādas.
75. Vēl jo vairāk tāpēc, ka Satversmes tiesai ir piešķirtas arī tiesības pieņemt ārējās tiesību normas par lietu izskatīšanas procesuālo kārtību, ietverot tās

76. Sniedzīte G. Tiesnešu tiesību jēdziens, evolūcija un nozīme Latvijas tiesību avotu doktrīnā: Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 2011, 217. lpp. Pieejams Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedrā.
77. Dworkin R. Taking Rights Seriously. 12. Aufl. Cambridge, 1978, S. 84 ff.; MacCormick N. Legal reasoning and Legal theory. Oxford, 1978, p. 107.
78. Pastāv arī pretējs viedoklis, sk.: Flores B.I. Constitutionalism v. Legalism: The Quest for Legisprudence, p. 1–41. Available: <http://www.juridicas.unam.mx>. Šajā rakstā minēts, ka arī likumdevējam, ņemot vērā, ka tas ir pilnvarots paust sabiedrības gribu, būtu jāizvairās no pieņemto lēmumu subjektivitātes un ka tiesas spriešana ietver arī tiesību normu radīšanu (tiesnešu tiesību normas noteikti).
79. Ļoti maz grozījumu ir saistīti ar lietu izskatīšanas procesuālo kārtību – pēc būtības tikai trīs grozījumi par to bijuši un arī mazbūtiski. Par šiem grozījumiem plašāk sk.: 2008. gada 6. marta grozījumi Satversmes tiesas likumā. Latvijas Vēstnesis, 13.03.2008., Nr. 41 (3825); 2009. gada 10. decembra grozījumi Satversmes tiesas likumā. Latvijas Vēstnesis, 30.12.2009., Nr. 205 (4191); 2011. gada 19. maija grozījumi Satversmes tiesas likumā. Latvijas Vēstnesis, 01.06.2011., Nr. 85 (4483).
80. Proti, Satversmes tiesas lietā Nr. 2002-19-04 tas tika izlemts kā neregulēts procesuāls jautājums, un pēc pieciem gadiem likumdevējs to ar 2008. gada 6. marta grozījumiem Satversmes tiesas likumā ievēra minētā likuma 22. panta otrajā daļā.
81. Levits E. Ģenerālklauzulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Likums un Tiesības, 2003, 5. sēj., Nr. 6(46), 160.–172. lpp.
82. Tas nenozīmē, ka varētu citus vispārējos tiesību principus pārkāpt. Proti, ikviena spēkā esošā – kā nerakstīta, tā rakstīta – tiesību norma ir ievērojama.
83. Sniedzīte G. Tiesnešu tiesību jēdziens, evolūcija un nozīme Latvijas tiesību avotu doktrīnā: Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 2011, 145. lpp. Pieejams Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedrā.
84. Levits E. Ģenerālklauzulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Likums un Tiesības, 2003, 5. sēj., Nr. 6 (46), 162.–169. lpp.
85. Autoru kolektīvs. Satversmes 1. panta komentāri. Grām.: Autoru kolektīvs. Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 202. lpp.
86. Tiesiskās noteiktības princips kā vispārējais tiesību princips ir jāievēro arī tiesnešiem, veicot kvazi normatīvo aktu jaunrades funkciju.
87. Briede J. Satversmes 83. panta komentārs. Grām.: Autoru kolektīvs. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 67. lpp.
88. To paredz Satversmes 91. pants, no kuras izriet tiesiskās vienlīdzības princips. Par to plašāk sk.: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 86. lpp.
89. To paredz Satversmes 1. pants, no kura izriet tiesiskās noteiktības un pamatojuma princips.
90. Satversmes tiesas reglamenta 159. panta pirmās daļas sestais punkts nosaka, ka lēmumā norāda, vai lēmums jānosūta publicēšanai oficiālajā izdevumā. Līdz ar to tas nav pienākums, bet gan tiesības, ko tiesa, ievērojot objektīvus apstākļus, izvēlas darīt. Turklāt tas ir tikai gadījumos, kad lēmums noformēts kā atsevišķs procesuāls dokuments.
91. Satversmes tiesas reglaments: ārējs normatīvs akts, 160. punkts. Latvijas Vēstnesis, 12.02.2014., Nr. 31 (5090).
92. Satversmes tiesas 2012. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2011-21-01, 9. punkts. Latvijas Vēstnesis, 07.06.2012., Nr. 89 (4692).
93. Šulmane D. Legisprudence – jēdziens un problemātika tiesību sociologa skatījumā (Legisprudence – notion and problematics in sociology of law). Grām.: Daugavpils Universitātes starptautiskās zinātniskās konferences "Valsts un tiesību aktuālās problēmas" referātu izdevums, 2011, 35.–39. lpp. Minēto rakstu ir iespējams aplūkot arī interneta vietnē www.academia.edu.
94. Turpat, 158. lpp.

ATSAUCE UZ ŽURNĀLU

Priekulis J. Neregulētie procesuālie jautājumi Satversmes tiesas procesā. Jurista Vārds, 19.01.2016., Nr. 3 (906), 18.-26.lpp.